

Nr 82.

Af herr Lindblad, om åvägabringande af utredning angående åtgärder till främjande af landsbygdens befolknings kvarblifvande å landet m. m.

I motionen nr 14 i Första kammaren yttras å sid. 8:

»Då vår afsikt med denna motion är att få upp det jordbrukande folkets jordfråga i hela dess vidd till samtidig behandling och, om möjligt, lösning, vilja vi också framhålla, att om vårt förslag vinner beaktande och den utredning vi komma att begära blir verkställd, vore det också skäl att till den eller de personer, åt hvilka arbetet kan komma att uppdragas, öfverlämna den utredning och de förslag, som den nu arbetande torpkommissionen torde komma att framlägga. Vidare torde böra anmärkas, att, då vi afse att få till stånd en så vidt möjlig *allsidig* utredning i dessa frågor, vi anse det själfklart, att utredningen också skulle verkställa en undersökning om bolagens jordförvärf i södra och mellersta delarna af landet, hvarigenom ett önskemål, som flera gånger framställts i Riksdagen, skulle blifva tillgodosedt. Slutligen anse vi oss, för att förekomma en eventuell förebråelse, att vi endast tänkt på den jordbrukande klassens jordfråga och icke behjärtat utanför jordbruket sysselsatta arbetares önsningar att erhålla jord och att kunna återvända till jordbruket, till hvad vi förut påpekat angående denna sak böra lägga en erinran, att, om genom lämpliga åtgärder i den riktning vi antydt, tillströmningen af jordbruksarbetare och bondesöner till städerna och till industrien afsevärdt kunde minskas, redan det skulle utgöra en den kraftigaste hjälp för utom jordbruket sysselsatte arbetare, i det att tillgången på arbete skulle bli större och lönerna lättare kunna hållas uppe.»

Då syftet med den motionen påtagligen måste föranleda en utredning, som måhända redan torde vara igångsatt, så synes man samtidigt böra

beakta en annan viktig fråga om lägenheter på ofri grund och där tillse, hvad som kan göras för att tillförsäkra innehafvarne tryggare villkor, så att ej dessa lägenheters öde blir detsamma som nu inträffat med många soldattorp, att husen säljas och torpet upphör att vara själfständig jordbrukslägenhet.

De upplåtelse af mark till bebyggande, som skett och fortfarande ske i form af arrende på längsta medgifna tid — 49 eller 50 år — äro uppenbarligen en nödfallsutväg, där ej full äganderätt kan åstadkommas. Sådana upplåtelse torde emellertid ännu vara vanliga nog, beroende därpå, att jordägaren väl kan förmås att upplåta jorden, men i allmänhet har afgjord motvilja från att *afhända* hemmanet någon del. Inteckningsförhållanden och dylikt göra det också ofta mindre lätt att fränstycka delar af ett hemman. Emellertid kunna dylika upplåtelse understundom vara behöfliga och blifva till gagn; spekulanten-köparen, som vill bygga på en särskild plats, har ofta nog intet annat val. Någon förtänksamhet om rätt till kontraktsförnyelse på förut bestämda villkor vid arrendeårens slut förekommer dock dess värre sällan, och detta gör, att det lätteligen blir till stor skada och förlust för innehafvaren, då jorden en gång i framtiden måste återfalla till hemmanet. Har denne nedlagt stort arbete och kostnad på markens uppodlande och bebyggande, så blir det ju hårdt att efter de 50 åren få gå ifrån alltsammans och kanske tvingas att till underpris sälja husen eller bortflytta desamma. Det ursprungliga värdet af marken kan efter 50 år måhända blott representera en bråkdel af lägenhetens värde i öfrigt.

Man kan ju lätt säga: han har sig själf att skylla, då han visat bristande förtänksamhet. Emellertid kan det väl sättas i fråga, om ej vår tid, som infört bestämmelsen om tomträtt å vissa områden, också skulle kunna tänkas lösa den andra frågan. Att införa något slags expropriationsrätt kan ju ej gärna vara tillrådligt. Men skulle det ej vara rimligt, att lagstiftningen stadgade sådana bestämmelser, att för härefter skeende upplåtelse af mark — där tomträtt ej kan ifrågakomma — på längsta i lag tillåtna tid, och där afsikten undantagslöst torde vara, att spekulanten själf ämnar nedlägga ojämförligt största kostnaderna på uppodling, plantering eller bebyggande, också uttryckligt lagbestämmas rätt till fortsatt upplåtelse af marken, där ej jordägaren vill till skäligt pris efter skiljemannadom inlösa befintliga åbyggnader. Afgälden bör ju rimligen ställas något högre i fortsättningen. Någon bestämd norm för desamma synes nog så svår att utfinna, utan torde jämväl denna i de flesta fall böra bestämmas af skiljemän. Som en försöksnorm skulle jag emel-

lertid vilja framkasta den bestämmelsen, att, där ej annorledes öfverenskommes eller särskilda förhållanden föranleda till ändring, lagen medgäfvit en förhöjd afgäld, beräknad efter $\frac{1}{2}$ procents förhöjning pr år, sålunda efter 50 år 25 procents förhöjning af ursprungliga afgälden o. s. v.

Att låta en dylik bestämmelse få *retroaktiv* verkan, kan ju ej tillrådas; men blotta införandet i lag af sådan norm för framtiden torde i flertalet tvistiga fall, på grund af äldre upplåtelser, medföra, att parterna gärna gå hvarandra till mötes enligt den nystadgade principen, och denna skulle alltså som vägledande kunna blifva till gagn äfven för äldre upplåtelser.

Att ej det upplåtne området finge framdeles användas till helt andra ändamål, än som i början afsetts, torde lagen och kontrakten samstämmande böra stadga. Härutinnan ligger just — synes det — den stora skillnaden i upplåtelseformen: äganderätt ger full frihet att använda marken, arrenderätt åter blott för vissa ändamål. Och fordran på innehafvarens goda frejd m. m. kunde väl ock uppställas, ungefärligen på samma sätt, som kronans arrendekontrakt föreskrifva fordringar härom för lägenhets upplåtelse för viss tid eller lifstid. Blotta upprättandet af normalkontrakter till ledning för parterna vid dylika uppgörelser kunde hafva sin nytta med sig.

Den förut omnämnda motionen må ytterligare åberopas för en samtidig behandling af frågan i hela dess vidd; där anföres: »tydligt bör vara, att hela frågan bör helst lösas på en gång, då bondeklassens, torparnes och jordbrukets lönearbetares jordfrågor på det intimaste sammanhånga med hvarandra».

Med stöd af det anförda tillåter jag mig hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta

att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, på sätt som kan anses lämpligt, måtte låta verkställa utredning om sådana åtgärder, som kunde befrämja landsbygdens befolknings kvarblifvande å landet och bevarandet af redan befintliga bebyggda lägenheter äfvensom angående mera betryggande villkor för arrendatorer.

Stockholm den 6 februari 1911.

Ernst Lindblad.